

MİRASIN GERÇEK REDDİ VE HÜKMEN (HÜKMÎ) REDDİ

Yazar: Y. Burak ASLANPINAR*

Yaklaşım / Haziran 2009 / Sayı: 198 / s. 272-275

I- GİRİŞ

Miras; mirasbırakanın(1) ölümüyle birlikte, tüm hak, alacak ve borçları ile kendiliğinden ve bir bütün olarak mirasçılara(2) geçer(3).

Ancak bu kural, her zaman mirasçılar lehine olmamaktadır. Zira, mirasbırakanın öldüğü andaki borçları; mevcut malvarlığı, alacakları ve diğer haklarından fazla olabilir. Daha açık bir anlatımla, miras yoluyla intikal edecek borçlar, mirasçılar zor durumda bırakabilir.

Bu halde, mirasçılar başvurabileceği yol, mirası reddetmektir. Böylece mirasçılar, pasifi (borçları) aktifinden (alacaklar ve tüm aynı haklar da dahil olmak üzere malvarlığı) fazla olan mirasın, kendilerine intikalinin (geçmesinin) oluşturacağı mali yükten kurtulmuş olacaklardır.

Bu çalışmada, mirasın reddinin iki türü olan 'mirasın gerçek (hakiki) reddi' ile uygulamada fazla yararlanılmayan 'mirasın hükmen (hükmî) reddi' irdelenecektir.

II- MİRASIN GERÇEK (HAKİKİ) REDDİ

Mirasın (gerçek) reddi için birtakım şartların bulunması gerekmektedir:

A- MİRASÇI, MİRASI REDDETTİĞİNE İLİŞKİN TEK TARAFLI İRADE BEYANINDA BULUNMALIDIR

Fiil ehliyetine(4) sahip olanlar mirasın reddedildiğine ilişkin bu tek taraflı irade beyanını bizzat yapması gerekirken, fiil ehliyetine sahip olmayanlar(18 yaşını doldurmamış küçükler, kısıtlılar gibi) yasal temsilcileri (veli, vasi, kayyım) aracılığıyla bu hakkı kullanırlar. Örneğin, velayet altında bulunanların ret hakkı velileri tarafından kullanılır. Vesayet altındaki kimseler adına ise bu hak, sulh hukuk mahkemesi ve sonrasında asliye hukuk mahkemesinden izin alınarak vasileri tarafından kullanılır.

B- RET BEYANI 3 AYLIK HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRESİ İÇİNDE YAPILMALIDIR

Söz konusu 3 aylık süre, yasal mirasçılar (kanunen sayılmış olan mirasçılar) için mirasbırakanın ölümünü öğrendiği tarihten itibaren başlar. Ancak ölümden haberdar olmakla birlikte, ölüm anında mirasçı olduğunu bilmeyen yasal mirasçı için süre, ispat edilmesi şartıyla, mirasçı olduğunu öğrendiği andan itibaren başlar.

Atanmış mirasçılar ise vasiyetnameye göre mirasbırakanın tasarrufunun (vasiyetname ile mirasçı atama)

kendilerine resmen bildirildiği (tebliğ edildiği) tarihten itibaren 3 aylık süre içerisinde mirası reddetmelidirler.

Ret sonucunda miras daha önce mirasçı olmayanlara geçerse; bunlar için ret süresi, önceki mirasçılar tarafından mirasın reddedildiğini öğrendikleri tarihten itibaren işlemeye başlar. Örneğin, mirasbırakan öldüğünde yasal mirasçılardan yalnızca çocuğu ve amcası sağdır. Kural gereği bu halde tüm miras çocuğa kalır. Ancak, çocuk mirası reddederse, miras, daha önce mirasçı olmayan amcaya geçer. Yeni mirasçı amca için 3 aylık süre, çocuk tarafından mirasın reddedildiğini öğrendiği andan itibaren başlar.

Sözü edilen 3 aylık sürenin uzaması veya süre bitiminde yeni bir süre tayin edilebilmesi, ancak önemli sebeplerin varlığı halinde sulh hakimi tarafından karar verilmesi ile mümkündür.

Hak düşürücü nitelikte olan bu süre, bazı durumlarda koruyucu da olabilir. Nitekim, mirasbırakanın alacaklılarının, alacaklarından dolayı icrai işlemlere geçebilmeleri için 3 aylık ret süresinin sona ermesini beklemeleri gerekmektedir. Mirasbırakanın borcu kamu borcu dahi olsa haciz işlemi yapılamayacaktır(5).

C- RET BEYANI KOŞULSUZ OLMALIDIR

Ret beyanı kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Ayrıca, kısmî ret beyanı da miras hukukunun küllî halefiyet ilkesine (mirasın bir bütün olarak geçmesi) aykırılık teşkil ettiğinden geçerli değildir.

D- RET BEYANI, SULH HAKİMİNE YAPILMALIDIR

Son olarak, mirasın reddi beyanının, mirasbırakanın son yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesi hakimine yazılı veya sözlü olarak yapılması gerekir(6).

III- MİRASIN HÜKMEN (HÜKMÎ) REDDİ

Mirasçılar, 3 aylık gerçek ret süresini kaçırmış veya başka bir nedenden dolayı mirası reddedememiş olabilirler. Bu durumda, kural olarak, mirasçılar, mirası kabul etmiş sayılırlar. Ancak borç içindeki mirasın reddedilmesinin bir başka yöntemi daha vardır; 'mirasın hükmen reddi'.

Buna göre, mirasbırakanın ölümü anında ödemedi aczi (borca batıklığı) açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise yasal karine(7) olarak miras reddedilmiş sayılır (Türk Medeni Kanunu md. 605/2).

Bu halde, mirasın gerçek reddinin aksine, illaki süresi içinde bir ret beyanında bulunmak gerekmemektedir. Aşağıda sıralanan şartların var olması durumunda, miras, kendiliğinden reddedilmiş sayılır. Mirası reddetmek isteyen mirasçıya düşen ise yalnızca bu durumu iddia etmek ve ispatlamaktır.

Hükmen reddin gerçekleşmesi için:

A- MİRASBIRAKANIN ÖLÜMÜ TARİHİNDEKİ BORÇLARI, ALACAKLARI VE TÜM HAKLARI DAHİL OLMAK ÜZERE MALVARLIĞINDAN FAZLA OLMALIDIR

Tereke(8)'borca batık' olmalıdır. Bir başka deyişle, aktif (alacaklar ve tüm aynı haklar da dahil olmak üzere malvarlığı) pasiften (borçlarından) az olmalıdır.

Borca batıklık, mirasın açıldığı anda mevcut olmalıdır. O andan öncesi ya da sonrası önemli değildir.

Örneğin, ölüm anında borca batıklık olmamasına rağmen bir süre sonra borçların faizi vs. nedenlerle aktif pasiften daha az görünebilir. Bu durumda, bize göre, mirasın hükmen reddi mümkün değildir.

Başka bir örneğe göre de; ölüm anında aktif pasiften az, yani borca batıklık şartı gerçekleşmiştir. Ama alacaklıların alacaklarından feragat etmesi gibi nedenlerle aktif ölüm anının sonrasındaki bir zamanda daha fazla görünmektedir. Bu durumda ise, bize göre, mirasın hükmen reddi mümkündür.

B- BORCA BATIKLIĞIN RESMEN TESPİT EDİLMİŞ VEYA EN AZINDAN AÇIKÇA BELLİ OLMASI GEREKİR

Terekenin borca batık olduğunun resmen tespiti, 'ödemeden aciz belgesi (vesikası)' ve 'iflas kararı' alınmasıyla sağlanabilir.

Açıkça belli olması ise; miras bırakanın borçlarını karşılayamayacak durumda olduğunun, hiç değilse yakınları tarafından, hukuki ve ekonomik ilişki kurduğu kişiler tarafından biliniyor olmasıdır(9).

C- MİRASIN KABUL EDİLDİĞİNE DAİR BİR DAVRANIŞTA BULUNULMAMALIDIR

Yargıtay, miras için veraset ve intikal vergisi beyannamesi verilmesi(10) veya mirasçılar aleyhine mirasbırakanın alacaklıların açtığı manevi tazminat davasında mirasçılar tarafından sulh olunması(11) gibi davranışları; mirasa sahip çıktığı, mirasın kabul edildiği şeklinde yorumlamıştır. Miras hissesi hakkında sözleşme yapılması, miras sebebiyle istihkak, tenkis veya paylaşma davası açılması da mirasın reddedilmiş sayılmasına (hükmen reddine) engel durumlar olarak kabul edilir.

Ancak, Sosyal Güvenlik Kurumu'nca eş ve çocuklara bağlanan aylık, terekeye dahil olmadığından (miras reddedilmiş olmasına rağmen dul ve yetim aylığı alınabilmesinde olduğu gibi), mirasın reddine engel olmamaktadır(12). Aynı zamanda, ceza ödememek için muaccel verginin, temerrüt faizi ödememek için para borçlarının ödenmesi de olağan yönetim işlerinden olduğundan mirasın kabulü sayılmamaktadır(13).

D- MİRASIN HÜKMEN REDDİ, DAVA AÇILARAK OLABİLDİĞİ GİBİ DAVA AÇILMADAN DA SAĞLANABİLİR

Mirasın hükmen reddi; ayrıca dava açılmasına veya ayrıca bir beyanda bulunulmasına gerek olmadan, alacaklıların mirasçılar aleyhine açtıkları alacak davalarında def'i(14)olarak da ileri sürülebilir(15). Ancak, haklı olarak, hukuki güvence (mahkeme kararı ile) içinde olmak istenirse 'hükmen ret davası (borca batık

davası)' açılabilir. Bu dava, husumetsiz olarak açılacak davalardan değildir. Bilakis, davanın kabulü için, alacaklılara husumet yöneltilerek açılması şarttır(16).

Hükmen ret davası; yargılama süreci devam ederken, alacaklıların, mirası hükmen reddetmek isteyen mirasçılara karşı alacakları için başvuracağı başkaca yargı yollarında bekletici mesele olacaktır(17).

Dava sonucunda alınacak hükmen ret kararı ise bir mahkeme ilamıdır. Mahkemenin verdiği bu karara rağmen mirası reddeden mirasçılarının aleyhlerinde takip yapılması veya başkaca mahkemeler huzurunda görülen bir ihtilafta aleyhlerine karar verilmesi mümkün değildir(18).

E- HÜKMEN RET (BORCA BATIK) DAVASININ AÇILMASI SÜRE ŞARTINA BAĞLI DEĞİLDİR

Hükmen ret davası, mirasbırakanın borcunun miktarına göre asliye ya da sulh hukuk mahkemesinde(19), (mirasın gerçek reddi beyanının aksine süre şartına bağlı olmadan) her zaman açılabilir(20)(21).

IV- SONUÇ

'Mirasın gerçek reddi', 3 aylık süresi içinde usulüne uygun olarak yapılacak ret beyanı ile mümkündür.

'Mirasın hükmen reddi' ise bir süreyle sınırlı olmadan yapılabilir.

Bir başka söyleyişle, miras, borca batık (ödemeden aciz halinde) ise, 3 aylık süre geçirilmiş olsa dahi reddedilebilir. Yargıtay içtihatlarıyla çerçevesi çizilmiş kanun hükmü gereği miras, yukarıda belirtilen şartlar dahilinde ve süre sınırı olmadan, alacaklılara açılacak bir dava ile veya dava dahi açmadan alacaklıların açtığı davalarda ve icra takiplerinde def'i yoluyla, hükmen de reddedilebilir.

* Avukat(1) Mirasbırakan (Muris): Ölümü ile hakkında miras hukuku hükümlerinin kendi bakımından uygulandığı kişi, öldüğü için malı mirasçılar arasında paylaşılacak kişi (Ejder YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Hukuk Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1992, s. 601).(2) Mirasçı (Varis): Mirasbırakanın ölümü ile tereke kendisine intikal eden kişi (Bilge ÖZTAN, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 23. Baskı, Ankara 2006, s.546).(3)Türk Medeni Kanunu'nun 599. maddesi: Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar. Kanunda öngörülen ayırık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, mirasbırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar ve mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar.Atanmış mirasçılar da mirası, mirasbırakanın ölümü ile kazanırlar. Yasal mirasçılar, atanmış mirasçılara düşen mirası onlara zilyetlik hükümleri uyarınca teslim etmekle yükümlüdürler.(4)Fiil ehliyeti; davranışlarının sonuçlarını idrak eden, olaylar hakkında bilgi sahibi olduktan sonra, iradesiyle serbestçe

karar veren ve verdiği karar uygun olarak veya böyle davrandığı kabul edilen makul kişilere tanınan ehliyetir (ÖZTAN, age). Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır (TMK md. 10).(5) Dn. 3. D.'nin, 03.03.1992 tarih ve E. 1991/965, K. 1992/874 sayılı Kararı.(6) Y. Burak ASLANPINAR, 'Mirası Reddetmenin Bir Değil İki Yolu Var ' I', Hürses, 16.03.2009(7) Karine: Aksi ispatlanana kadar kabul edilen durum.(8) Tereke: Mirasbırakanın ölmesiyle mirasçılara geçen hukuki ilişkilerin tümü. Bu hukuki ilişkiler; mirasbırakanın öldüğü andaki bütün malvarlığı, kişiliğine bağlı olmayan hakları ve alacakları ile borçlarını kapsamaktadır.(9) Ali Naim İNAN-Şeref ERTAŞ-Hakan ALBAŞ, Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 508(10) Yrg. 2. HD.'nin, 06.02.1991 tarih ve E. 1991/12153, K. 1992/1897 sayılı Kararı.(11) Yrg. 2. HD.'nin, 11.12.1984 tarih ve E. 1984/10040, K. 1984/10249 sayılı Kararı.(12) Yrg. 2. HD.'nin, 22.11.1983 tarih ve E. 1983/8965, K. 1983/8919 sayılı Kararı.(13)İNAN-ERTAŞ- ALBAŞ, age, s. 510(14)Def'i; davalının (borçlunun) aslında borçlu olduğu bir edimi (borcu) özel bir nedenle yerine getirmekten kaçınmasına imkan veren bir haktır. Mirasın hükmen reddinde, mirasçılar tarafından, ödemededen aciz (borca batık olma) durumunun belli olduğu veya tespit edildiği öne sürülerek mirasbırakanın borçlarından kaçınılmak istenmesi def'idir.(15)Yrg. HGK'nın, 16.04.2008 tarih ve E. 2008/4-332, K. 2008/336 sayılı; 14.03.2001 tarih ve E. 2001/2-220, K.2001/240 sayılı; 14.03.1984 tarih ve E.1982/2-66, K.1984/239 sayılı Kararları.(16)Yrg. 2. HD.'nin, 05.03.2009 tarih ve E. 2008/17267, K. 2009/3864 sayılı; 28.12.2006 tarih ve E.2006/10078 K.2006/18538 sayılı Kararları.(17)Yrg. 11. HD.'nin, 24.10.2005 tarih ve E. 2004/12687, K. 2005/10172 sayılı Kararı.(18)Dn. 11. D.'nin, 24.03.1995 tarih ve E. 1995/854, K. 1995/861 sayılı; Dn. 4. D.'nin 18.04.1984 tarih ve E. 1982/6190, K. 1984/1687 sayılı Kararı (Şükrü KIZILLOT, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması, C:2, Yaklaşım Yayınları, s. 326)(19)Yrg. 2. HD.'nin, 06.06.2005 tarih ve E. 2005/5873, K. 2005/8660 sayılı; 03.10.2005 tarih ve E. 2005/13802, K. 2005/16047 sayılı Kararları (Yrg. İBGK'nın, 23.12.1942 tarih ve 24/29 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'na göre).(20)Yrg. 2. HD.'nin, 23.05.2005 tarih ve E. 2005/5435, K. 2005/8060 sayılı; 12.11.2003 tarih ve E. 2003/14125, K. 2003/15438 sayılı Kararları.(21)Y. Burak ASLANPINAR, 'Mirası Reddetmenin Bir Değil İki Yolu Var ' II', Hürses, 17.03.2009